

Értékteremtő tudomány – értékteremtő könyvtár

A Valóságos könyvtár – könyvtári valóság IV. című tudományos konferencia előadásai

Az immár hagyományosnak tekinthető konferencia az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézet és Könyvtártudományi doktori program szervezésében – A magyar tudomány ünnepe rendezvénysorozat keretében – zajlott le Budapesten, 2019. november 26–27-én, nagyszámú érdeklődő jelenlétében.

A konferencia előadóit és hallgatóságát elsőként Borhy László, az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) rektora köszöntötte. Külön kiemelte, hogy A magyar tudomány ünnepe 2019. évi tematikájához, az *Értékteremtő tudományhoz* kiválóan illeszkedik a jelen tudományos konferencia mondanója: *Értékteremtő tudomány – értékteremtő könyvtár*. Meggyőződése, hogy a könyvtárak nagyon sokat tudnak tenni a tudományos színvonal megtartása érdekében; a konferenciát rendező intézetnek pedig – mint egy fontos felsőoktatási műhelynek – komoly felelőssége van e téren. A 2013-ban indított szimpóziumsorozat rangos helyet foglal el az egyetem kiemelt programjai sorában. A régészeti tudományág képviselőjeként kimondottan örül az információcserének, illetve annak, hogy az előadások láthatóvá teszik a tudományos műhelyben elért eredményeket.

Bartos Dávid, a Bölcsészettudományi Kar (BTK) tudományos dékánhelyettese köszöntője elején elmondta: az egyetem büszke arra, hogy immár hetven éve folyamatosan otthont ad a könyvtárosképzésnek, amelynek keretében felkészült szakemberek oktatják a jövő informatikus könyvtárosaikat. Hetven év nagy idő: a kezdetekkor csak egyetlen szoba állt rendelkezésre, és nem voltak kinevezett tanárok sem. A tanszék pár évvel később költözött a Pesti Barnabás utcába, ahol évtizedeken át képezték a könyvtáros generációkat. Hosszú időn keresztül évente 15–20, napjainkban 40–60 hallgató kezdi meg tanulmányait.

A jelenlegi helyszín igazán méltó a színvonalas munkához. A Múzeum körúton több számítógépes laboratórium áll rendelkezésre. Jelentős előrelépésként tartják számon, hogy az intézet közreműködik a *Digitális Bölcsészet Központ* interdiszciplináris képzésében. Bartos Dávid felhívta a figyelmet arra, hogy valamennyi bölcsésznek XXI. századi kompetenciákkal kell rendelkeznie, és ennek megfelelően kell újraértelmeznie a felhalmozott ismeretanyagot. A tudományos élet elsődleges helyszínein kiemelten fontos átadni a múlt értékeit, az elődök által megszerzett tudást. Végezetül innovációkban bővelkedő, sok újabb évtizedet kívánt az Intézetnek.

Kiszl Péter, a Könyvtár- és Információtudományi Intézet (KITI) igazgatója a könyvtárosképzés hetvenéves történetéről adott rövid áttekintést. A válás- és közoktatási miniszter 1949-ben adott engedélyt a *Pázmány Péter Tudományegyetemen* folytatandó könyvtárosképzésre. A korszak legkiválóbb elméi dolgozták ki a képzés szakmai elveit, magasra téve a mércét. Nagyrészt az egyetemi képzésnek köszönhető, hogy az egyetemről kikerülő szakemberek lassan meg tudták változtatni a szakma negatív társadalmi megítélését, amely a könyvtárat jóformán a ruhatárral egy szinten kezelte. Szerencsére ez az időszak elmúlt. Tény, hogy hetven év alatt sokat változott az oktatás célja, tartalma és módszerei. Rendkívül komoly áttörést jelentett, és a szakma rangját is nagyban emelte, hogy 1998-ban megindult az egyetemen a doktori képzés, amelynek keretén belül az intézetben hamarosan a 45. PhD védésre kerül sor.

A tágabb környezetre kitekintve Kiszl Péter megemlítette azt a radikális gyorsasággal bekövetkezett döntéssorozatot, melynek következtében rendkívüli módon lecsökkent a könyvtárosképző helyek száma az országban. Szólt a szakma alacsony társadalmi presztízséről, amely nem kis részben a rendkívül alacsony fizetésekre is vissza-

vezethető. A megbecsülés hiánya miatt sokan távoznak a pályáról, ugyanis a piaci szektor szívesen foglalkoztatja a diplomás könyvtár-informatikusokat. A szakterületi intézményrendszerrel folytatott együttműködés rendkívüli jelentőséggel bír az intézet képzési programjában: a képzőhely szakmai gyakorlatok helyszínéül, előadóként, a szakdolgozatok témakiíróiként számíthat partnereire. A nemzetközi porondon már húsznál több külföldi intézménnyel alakult ki szakmai kooperáció. Az intézetigazgató köszönetet mondott az oktatómunkát segítő, együttműködő partnereknek.

Az *Emberi Erőforrások Minisztériuma* (EMMI) *Könyvtári és Levéltári Főosztályának* vezetője, *Sörény Edina* köszöntő szavaiban kiemelte, hogy a digitális kor könyvtárának anyagi alkotórészei mellett továbbra is fontos szerepet töltenek be a szellemi alkotórészt képező könyvtárosok. A múltban *Fitz József*, *Kovács Máté*, *Haraszthy Gyula* és mások erősítették a könyvtártudomány rangját. Ezt a sort folytatják a mai tanárok, akik között nemzetközi szinten megbecsült oktatók vannak. Magyarország 3900 könyvtárában több mint 8000 képzett könyvtáros dolgozik, jelenleg öt egyetemen folyik képzés. Az ELTE-n stratégiai célokat valósítanak meg a jövő formálása érdekében.

A köszöntők sorát *Christine Mackenzie*, az *International Federation of Library Associations and Institutions* (IFLA) elnökének videó üzenete zárta, aki hangsúlyozta, mennyire fontos a könyvtárosok társadalmi szerepe: a jövő generációk számára nekik kell őrizniük a kulturális örökség egy tekintélyes hányadát. Ez az összetett tevékenység komoly kihívást és fontos missziót jelent, különösen a folyamatosan változó technológiai és társadalmi viszonyok közepette.

Tudósok az értékteremtő könyvtárakról

A szekciót *Vida Tivadar* egyetemi tanár, az *ELTE BTK Régészettudományi Intézet* intézetigazgatója nyitotta meg „Egy régész könyvtárai” című előadásával. A professzor már középiskolás korában sok időt töltött könyvtárban, ehhez képest meglepetésként érte, hogy az egyetemi tanszéken tanárbarát könyvtárat talált, ahonnan a hallgatókat egy időre ki is tiltották – ezzel szemben a *Magyar Nemzeti Múzeum* régészeti könyvtárát szabadon használhatták.

Vida professzor az egyetem után az *MTA Régészeti Intézet* kiválóan szervezett könyvtárát látogatta. Külföldi tanulmányútjai során később megis-

merhette a frankfurti archeológiai intézet könyvtárának hatalmas gyűjteményét, ahol teljességgel gyűjtik más nemzetek régészeti dokumentumait is, egyik kutatóútján pedig a londoni *Warburg Institute* könyvtárát használhatta. Münchenben egy évet tölthetett az archeológiai könyvtárban, amelynek köszönhetően különféle lelőhelyek tárgyai között párhuzamokat keresett és talált; az ott feltárt kultúrtörténeti kapcsolatrendszer kötetben is publikálta. Külföldi tapasztalatait kamatoztatta az ELTE BTK Régészettudományi Intézet könyvtárának kialakítása során, amelynek a katalógusa elérhető online felületen.

A régész az egykor élt emberek életének fizikai nyomaival szembesül, de kutatómunkája főként a tárgyi világon túli összefüggések felismerésére, rekonstrukciójára irányul. A terepi feltárás után a munka a könyvtárakban zajlik, ahol a régi könyvekben ugyanúgy föllelhetők alapvető információk, mint a legújabbakban, ezért a régész számára a könyvtár a módszeres kutatások kiindulópontja. Ma már rengeteg információ elérhető az interneten, mindez azonban a könyvtárnak, mint közösségi helynek a jelentőségét nem csökkenti, mert az továbbra is a személyes találkozások, az eszme- és információcsere, valamint a békés alkotómunka helyszíne marad.

„Szerintem ment a világ a könyvek által elébb...” – személyes meggyőződését már előadása címében is közölte *Balázs Géza* egyetemi tanár, az *ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet* általános igazgatóhelyettese, aki nem titkolta, hogy a könyvek és a könyvtárak szerelmese. Általános iskolás kora óta folyamatosan jár könyvtárba, melyek közül számára a mai napig a leghasznosabb az ELTE nyelvészkönyvtára. de a legkedvesebb könyvtára a sajátja, amelybe szinte naponta érkezik új könyv. Időről időre viszont eszébe jut: mi lesz kedves könyveinek a sorsa? Nincs kire hagyni egy magánkönyvtárat.

A professzort naponta foglalkoztatja a kérdés: mi lesz a minőségi olvasással, a könyvvel és a könyvtárral? Az informatikai világ elemzője, teoretikusa lévén sem tud szabadulni a nyomtatott könyvtől, a lineáris olvasástól, olyannyira, hogy az e-bookot nem is tudta megszokni. A mai korszak nemcsak jelentős kulturális, de evolúciós változások ideje is egyben, amelyben mind fontosabbá válik a virtuális világ. Balázs Gézának nem az ízlése szerint való, hogy helyette chatbotok keressenek adatokat, vagy, hogy automaták ajánljanak számára olvasnivalót.

Az előadó beszélt a technológiai, illetve a nyelvi determinizmusról. A két felfogás szerint a kommunikáció technológiája, illetőleg a nyelv magát a gondolkodást is meghatározza. A tudás szerkezetének átalakulása már a XX. században elkezdődött, beléptünk a képiség, az ikonikus fordulat korába. A mai média az egyidejűség médiája, és az internet a lehetőségek, az esélyek kiegyenlítődségét, ezáltal a világ „ellaposítását” segíti elő – erről írt kiváló könyvében Friedman.¹ Hermann Lübbe ezt a jelenséget a „jelen zsugorodásaként” írta le. A 90-es évek elején Lübbe egy német-magyar filozófustalálkozón használta először a „jelenzsugor” kifejezést. Ezen azt értette, hogy a gyors tudományos-technikai változások miatt a jövő egyre közelebb kerül a jelenhez, és mindinkább érezni, hogy ez a jövő teljesen más lesz, mint a ma ismert jelen; mindennek következménye lehet a jövőtől való félelem és szorongás, az újdonságok elutasítása.

Balázs professzor végezetül *Freund Tamást* idézte: „Az emberi agy felvevőképessége biológiai okból nem tud gyorsabban nőni. Mivel minden emberi kapacitást leköthet a külső információk befogadása, nem tud figyelni a belső világra, amely az évezredek kulturális örökség hordozója. Nem érzékeli a lélek hangjait, nem figyel kellőképpen az erkölcsi-etikai normákra, a szűkebb és tágabb közösséget megtartó érzelmekre. Így pedig nem válik okosabbá, bölcsőbbé.”²

Az egyetemi könyvtárosképzésről

A konferencia következő szekciójának témája az egyetemen hetven éve zajló képzés volt. *Borsodi Csaba*, az *ELTE BTK Történeti Intézet Történelem Segédtudományai Tanszék* egyetemi docensének előadása a „Reformok hullámain. Az egyetemi szintű könyvtárosképzés létrehozása és változásai az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1948/49 – 1956” címet viselte.

A második világháború előtt Magyarországon a könyvtárak, levéltárak és múzeumok számára nem képeztek egyetemi szinten szakembereket. 1945 és 1948 között a felsőoktatásban történtek változások, de azok a bölcsészeti karok képzési rendjét nem érintették. A *Nemzeti Parasztpárt* felsőoktatást megreformáló átfogó javaslatát *Kovács Máté* jegyezte, aki akkor a *Vallás- és Közoktatási Minisztérium* államtitkára volt. 1948-ra azonban megváltoztak a politikai erőviszonyok, és az új képzési rendet már a kommunisták valósították meg. Az 1947-ben kidolgozott első reformjavaslatok az

1948/49-es tanévben valósultak meg. A *Kari Tanács* 1949. október 5-én a *Könyvtártudományi Intézet* élére kéttagú igazgatótanácsot állított *Telegdi Zsigmond* és *Varjas Béla* egyetemi magántanárok személyében.

Az elfogadott javaslat szerint a *Pázmány Péter* (1950 szeptemberétől *Eötvös Loránd*) *Tudományegyetemen* könyvtáros, levéltáros és muzeológusképzés indult. Az első könyvtárszakos hallgatók az 1948/49-es tanév második félévében kezdték meg tanulmányaikat, ötéves, kétszakos képzésben. Az egymást követő reformok hullámain a képzést többször átszervezték: az 1950/51-es tanévben négyéves kétszakos, az 1951/52-es tanévtől az 1953/54-es tanévekig egyszakos ötéves, az 1954/55-ös és a következő tanévben négyéves, kétszakos volt a képzés.

A soron következő előadók a *szakmai szervezetek szemszögéből vizsgálták az egyetemi képzés jelenét és jövőjét. A szakmai szervezetek és az egyetemi képzőhelyek közötti partnerségnek számos formalizált és informális szintje van – a hivatalos együttműködési szerződésektől a közös bizottsági tagságokon, illetve a képzési és kimeneti követelmények közös átgondolásán át egészen a Könyvtár- és Információtudományi Képzések Kollégiuma (KIKK) szervezetéig.*

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) elnöke, *Lükőné Őrsi Gabriella* felhívta a figyelmet arra, hogy az utóbbi időkben a könyvtárakban komoly munkaerőhiány alakult ki, amelynek a képzett szakemberek elvándorlása mellett más okai is vannak. Véleménye szerint a szakma és a könyvtárosok számára egyaránt kedvezőtlen a kétszakos képzés megszűnése. Az egyetemi felvételin az emelt szintű érettségi előírásával túlságosan magas szinten tartják a bemeneti követelményeket, ezért többen nem tudnak bekerülni a szakra. A nyelvvizsga-követelményt viszont fontosnak tartja, mert az idegen – főleg az angol és a német nyelvek – ismerete nélkül nehéz színvonalas munkát végezni a könyvtárakban.

¹ Thomas L. Friedman: És mégis lapos a Föld : a XXI. század rövid története. Budapest : HVG. 2008.

² A nyírfaaraszólo lepke és a jövő reménye. Osztovits Ágnes interjúja Freund Tamás agykutató akadémikussal. In: *Magyar Nemzet* 1999. december 24. 19. p. Idézi: Balázs Géza: A mi felelősségünk – a te felelősséged. Gondolatok az iGenerációról, a netnemzedékről és az evolúciós megszaladásról (2015–2017). In: *Láttelek*, Budapest : Bolyai Alapítvány, 2017.

Redl Károly, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének (MKE) alelnöke elmondta: az MKE már nagyon korán, a 2. vándorgyűlésén foglalkozott a könyvtáros pályaképpel, képzéssel, továbbképzéssel. A szervezet 2016–2021 közötti stratégiájának több pontja tárgyalja a könyvtárosképzés jelenét, jövőjét. A kiemelt stratégiai pontok segítenek a küldetés meghatározásában, a tudatos könyvtárpolitika formálásában, a közös jövőkép kialakításában, a könyvtárak arculatának és a könyvtárosok identitásának formálásában, megbecsültségük növelésében, mely mind a képző intézményeknek, mind a könyvtáraknak közös érdeke.

A konferencia közönsége
Selmeczi Tamás és Fodor János felvételei

Eszenyiné Borbély Mária, az IKSZ és az MKE közös képzési munkabizottságának elnöke „A felsőoktatás szerepe és hatása a hallgatók és a munkavállalók digitális kompetenciaállapotának fejlesztésében” címmel tartott előadásában egészen friss, 2019 novemberi felmérési eredményekről számolt be. 2019-ben 1868, 2017-ben pedig 1785 közkönyvtári munkavállaló kompetenciáit mérték föl az EU által kifejlesztett DIGCOMP keretrendszer segítségével. Az EFOP-3.3.3-VEKOP-16-2016-00001 Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek pályázati konstrukció Az én könyvtáram című kiemelt projektjének keretében öt területen 21 kompetenciát vizsgáltak. A megállapítások közül talán a legfontosabbak: a könyvtáros diplomával bírók kompetenciaszintje jobb a többi diplomásénál, ugyanakkor a szerzői jogi ismeretek meglehetősen alacsony szintűek. A vizsgálat kiter-

jedt az egyetemi hallgatókra is, melynek eredményei tényszerűen igazolták, hogy a felsőfokú könyvtárosképzés kifejezetten nagymértékben erősíti a hallgatók digitális kompetenciáit.

A szakmai együttműködő partnerek reflexiói a képzés munkaerőpiaci hasznosulásáról

Berecz Ágnes, a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteményének igazgatója bevezetőjében elmondta, hogy régóta három részből: könyvtárból, levéltárból és múzeumból áll a nagy múltú gyűjtemény. A 2019 januárjában történt tragikus tűzvész miatt az egész érintett épületszárnyat le kell bontani és újjá kell építeni. Az álmányt ért jelentős károk mellett további nehézséget okoz, hogy a gyűjteménynek három helyszínre kellett kitelepülnie, ahol szolgáltatásait csak részlegesen tudják nyújtani. Az újjáépítés alatt új digitális adatbázisokat kívánnak létrehozni. Az egyetemi együttműködés keretében szakdolgozati témákat hirdettek meg.

Megnyitó előadások
Selmeczi Tamás és Fodor János felvételei

Az OSZK Könyvtári Intézet Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetője, Fazokas Eszter először a szakmai gyakorlatokon részt vett egyetemi hallgatók véleményéről számolt be. A kérdőíves válaszból kiderült, hogy a diákok jónak tartják a szakmai gyakorlat helyszínét, majd kiemelték, hogy a munka jól szervezett, üresjárat nélküli volt. Az intézettel kötött együttműködési megállapodásról Fazokas Eszter véleménye: kölcsönös előnyt

és hasznot hoz mindkét fél számára. A továbbiakban is fognak könyvtárlátogatásokat szervezni, publikációs lehetőséget biztosítani a hallgatók számára.

Fonyó Istvánné, a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás (TMT) főszerkesztője az anyaintézményéről, a BME Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtárról elmondta, milyen sokrétű lehetőséget, innovatív környezetet biztosít a hallgatók számára. A TMT-ről szólva kiemelte, hogy az 1954-ben indult folyóirat az oktatóknak és a hallgatóknak egyaránt fontos publikációs fórum. A teljes archívum digitalizálva van, online kereshető. 2002-ig csak nyomtatásban, 2002-től a nyomtatás mellett online módon is, 2017-től viszont már csak online jelenik meg a TMT. Végül egy jó hír: 2020-tól korlátlan lesz a hozzáférés, nem kell a folyóiratra előfizetni.

Haszonné Kiss Katalin, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) régióigazgatója fontosnak tartja a KITI-vel való együttműködést, melynek során mindig gyakorlati célok megvalósítására törekednek. A FSZEK minden évben ad a szakdolgozathoz témajavaslatokat; évente 3–4 hallgató választja az általuk adott témákat. Legutóbb a mesterképzős hallgatók végeztek vizsgákat kilenc tagkönyvtárban, majd összegezték a véleményüket: többek közt javaslatokat tettek a közösségi média megjelenésre, a honlap átalakítására, és konkrét segítséget is adtak a megvalósításban.

Kálóczi Katalin, az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár főigazgatója nagy múltra visszatekintő, szerteágazó, kölcsönös előnyöket nyújtó együttműködésről adott számot. Szakdolgozati témákat írnak ki, óraadóként közreműködnek a képzésben, közösen szerveznek szakmai rendezvényeket, együttesen vesznek részt a minőségirányítási programban. Az Egyetemi Könyvtár évente 10–15 hallgatót fogad szakmai gyakorlatra a következő területeken: feldolgozás, szerzeményezés, tájékoztatás, olvasószolgálat, a közösségi oldal bővítése, applikációk fejlesztése, továbbá az MTMT karbantartása és az egyetemi repozitórium bővítése.

Kóródy Judit, az Infodok Kft. információszolgáltató központjának vezetője arra hívta föl a figyelmet, hogy a tudás átadása mellett fontos cél a kompetenciák kifejlesztése. A cég többek között a könyvtári szolgáltatások korszerűsítése és az oktatás egyre hatékonyabb támogatása érdekében meghirdetett, sikeres pályázat kapcsán is közel került az egyetemhez.

Az *Országgyűlési Könyvtár* igazgatóhelyettese, Redl Károly kihangsúlyozta, mennyi szakismeret halmozódott föl a *Parlamentari Könyvtár* 150 éves története során – ennek az átadása az egyetemi hallgatók számára kulcsfontosságú. Az együttműködési megállapodás körében a könyvtár – többek között – gyakorlatorientált képzést, csoportos látogatások szervezését, valamint a kihelyezett könyvtári szemináriumi foglalkozásokhoz, speciális kollégiumokhoz helyszín biztosítását vállalja.

Papp Anna Mária, az Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zenei Gyűjtemény (OIK) főigazgatója örömeinek adott hangot, amiért a két intézmény között konstruktív együttműködés alakult ki. Az OIK-ban kihelyezett órák zajlanak, főleg a zenei gyűjteményben, amelynek vezetője a zenei könyvtáros hallgatók képzésében óraadóként vesz részt. A KITI munkáját szakdolgozati témajavaslatokkal is támogatják, amelyre mindig van jelentkező.

Együttműködő partnereink a képzésről
Selmeczi Tamás és Fodor János felvételei

Kiss Szilárd, az MTVA Nemzeti Audiovizuális Archivum vezetője annak a véleményének adott hangot, hogy érdemes volt belevágni az együttműködésbe, amelynek keretében már ebben az évben öt hallgatót fogadtak. Annak érdekében, hogy a hallgatók a teljes munkafolyamatot megismerhessék, kidolgozták a hosszabb időtartamra szóló szakmai gyakorlati tervet.

A díszteremben zajló események utolsó pontja az a korabeli fényképek vetítésével kísért pódiumbe-

szélgetés volt, amelyen a képzés történetének legjelentősebb korszakait idézték föl egykori könyvtároshallgatók: *Ferenczy Endréné Wendelin Lídia, Gereben Ferenc, Katsányi Sándor, Kiss Gábor, Mátyás Melinda, Suppné Tarnay Györgyi, Szabó Sándor.*

A konferencia egyik fénypontja volt a magyarországi felsőfokú könyvtáros képzés elindulásának és az ELTE Könyvtártudományi Tanszéke megalapításának 70. évfordulója alkalmából rendezett, a tanszék és az intézet történetét bemutató kamara-kiállítás, valamint a digitális történeti gyűjtemény ünnepélyes bemutatója az Intézetben.

A kiállítást *Sebestyén György* professzor emeritus nyitotta meg, bevezetőt *Bibor Máté*, a kiállítás kurátora mondott, a digitális gyűjteményt *Fodor János*, a gyűjtemény gondozója mutatta be. A megnyitón az *ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézetének* előadását hallhatták a résztvevők.

Az oktatók előadásai

A konferencia második napjának délelőttjén a KITI oktatói adtak számot legújabb kutatási eredményeikről. Az előadásokat az elhangzás sorrendjében ismertetjük.

KISZL Péter: 70 éves a felsőfokú könyvtáros és információs szakemberképzés: helyzetkép és fejlesztési lehetőségek

Az előadó néhány csomópontot emelt ki a közös továbbgondolás érdekében. A (tudomány)egyetemi könyvtárosképzés célja a munkaerő-szükséglet kielégítése valamennyi könyvtártípus számára, az egyre erősödő felsőoktatási versenykörnyezetben. Országos szinten jóval kevesebben jelentkeznek a képzésre, mint korábban. Nem használt a felvételi adatoknak, hogy néhány évvel ezelőtt emelt szintű érettségit írtak elő bemeneti követelményként.

Sajnálattal kell megállapítani a szakma presztízsének alacsony voltát, amelynek okai közül Kiszl Péter kiemelte: tíz éve nem volt béremelés – ez meg is látszik a pályaelhagyók nagy számán. A BA szintű diplomás pályakezdők fizetése 232 ezer forint, a mesterképzősöké mindössze 13 ezer forinttal magasabb – érthető, hogy a mesterképzős létszámok lecsökkentek. A szakma elnevezése sem a legjobb, és nem a létszám növelését szolgálta a felvételik idején az egyik népszerű portálon megjelent írás: „Még pedikűrözni is jobban megéri, mint könyvtárosnak lenni”. A munkaerőpiaci visz-

szajelzés a képzés számára azonban nagyon kedvező: a végzettek mindössze 7, illetve 4%-a nem talál munkát az alap-, illetve a mesterszinten végzettek arányában.

A munkaerőpiaci visszajelzés a képzés számára azonban nagyon kedvező: a végzettek 7, illetve 4%-a nem talál munkát. Sajnálatos módon a végzettek többsége viszont nem könyvtárban, inkább a versenyszférában dolgozik – erről azonban nem a képzés tehet.

Az előző napon a szakmai partnerek beszéltek a széles körű, az elméletet és a gyakorlatot egyaránt reprezentáló összefogásról, a szakmai gyakorlatokról, a szakdolgozati és TDK témák kiírásáról, a gyakorló könyvtárosokról mint vendéglelőadóról. Kiszl Péter megemlíttette a KITI néhány kiemelt projektjét: *Hazai György* könyvtárának rendezését, *Voit Krisztina* hagyatékának gondozását, az *Egyetemi Könyvtárért Alapítványban* végzett tevékenységet, a FSZEK-ben a hallgatók által végzett felmérést, a tartalomszolgáltatási műhely munkáját, a Digitális Bölcsészeti Központ eredményeit, kitért néhány kiemelkedően sikeres rendezvényre: a *Nyitott Napok* sorozatra, a VKKV tudományos konferenciákra, a könyvbemutatókra, a műhelybeszélgetésekre.

Az előadó végezetül az Intézet által folyamatosan végzett néhány további fontos tevékenységre hívta föl a figyelmet, köztük a kiterjedt publikációs tevékenységre, a folyamatosan megújuló infrastruktúra, az ösztöndíj-lehetőségekre, illetve az élénk hallgatói részvételre fontos szakmai eseményeken, mint például az MKE vándorgyűlésén, az IFLA kongresszuson és a BOBCATSSS konferencián.

Tószegi Zsuzsanna: Digitális bennszülött hallgatók, digitális bevándorló tanárok. Új utak, új módszerek az informatikus könyvtárosok képzésében

A könyvtáros szakma elméletét és gyakorlatát alapjaiban változtatták meg az IKT-vívmányok. Ezt a mélyreható átalakulást a „digitális bevándorló” nemzedék vitte végbe, de ez a produktum nem elég a mai egyetemi hallgatók elismerésének kivívásához. Az omniprezens hálózati létbe születtek avíttanak, divatjamúltnak tartják a Gutenberg-galaxist (és annak híveit). Az oktatás számára a legnagyobb kihívást azon módszerek kialakítása jelenti, amelyek az idősebb tanárok és a „digitális bennszülött” diákok közötti szakadék áthidalását segítik. Különösen igaz ez a felsőoktatásban, ahol a jövő értelmiségét kell felkészíteni az exponenciá-

lisan gyorsuló technológiai fejlődéshez való alkalmazkodás képességére. A felsőfokú informatikus könyvtáros képzésben új filozófiai alapok, innovatív módszerek, korszerű ismeretszerzési mechanizmusok jelentek meg, többek között a design thinking, a projekt-alapú tanulás, a multi- és hipermediális tanulási környezet kialakítása.

Barátné Hajdu Ágnes: Trendek a könyvtárépítészetben. Modern könyvtárak, könyvtárbelső a világ minden tájáról

Az olvasás, valamint média- és információs műveltség előmozdítása és színvonalának növelése, továbbá az információ bármely formájához való hozzáférés kulcsfontosságú, mert nélkülözhetetlen előfeltétel ahhoz, hogy a polgárok aktívan vehessenek részt a társadalom életében. A célok elérését a könyvtárak nagyban segíthetik, ezért fejlesztésük megjelenik a nemzetközi szervezetek (Unesco, ENSZ, IFLA) programjában.

A modern könyvtár az értékteremtésre koncentrálna, melynek fókuszpontjai a hatékonyság, a partnerség és az együttműködés, a tanulás és az információs műveltség, fokozott figyelem az emberekre, továbbá sokszínű, változatos, speciális szolgáltatások nyújtása. A könyvtár újraértelmezett szerepe kapcsán inspirálja a felhasználókat, akik már nem passzív, hanem aktív elemei a rendszernek, akik már nemcsak tudást, hanem megtapasztalást akarnak, és egyre inkább hozzá akarnak járulni az információ előállításához. Ma már azt várják el egy közkönyvtártól, hogy támogassa a helyi civil kezdeményezéseket, szervezzen kiállításokat, tanfolyamokat, családi programokat és más rendezvényeket, tartson terápiás foglalkozásokat – és mindemellett fordítson figyelmet a tehetséggondozásra, az esélyteremtésre, az érzékenyítésre és a helyi társadalom ügyes-bajos dolgaira.

A legfontosabb elvárások a mai könyvtárépületekkel, belső terekkel kapcsolatban: központi elhelyezkedés, jó megközelíthetőség, környezettudatosság, fenntarthatóság, gazdaságos üzemeltetés, akadálymentesség (fizikai és virtuális értelemben egyaránt), flexibilitás. A jó belső terek több funkciót tudnak kiszolgálni, aktivitásra, kezdeményezésre ösztönöznek, segítik a tájékozódást. Egyre inkább teret nyer a „four-space model”, melynek értelmében a közkönyvtár egyidejűleg válik az inspiráció, a tanulás, a találkozás és az alkotás színterévé.

A tanszékvezető asszony jóvoltából a konferencia résztvevői minden földrésről láthattak szebbnél

szebb könyvtárépületeket és belső tereket, egyrészt az *American Library Association* által díjazott, másrészt az IFLA által „a világ legjobb közkönyvtára” címért versengő, harmadrészt az *Australian Library and Information Association* által szervezett „Library Design Awards 2019” pályázatra érkezett nevezések közül.

Bibor Máté: Gyulaffi Lestár Bécsben

A közelmúltban elhunyt *Wehli Tünde* művészettörténész emlékének szentelt előadás során Bibor Máté elmondta, hogy egy évtizede kutatja a XVI. században élt *Gyulaffi Lestárnak*, az *Erdélyi Fejedelemség* nagyobb kancelláriája titkárának az életművét, aki gyermekkorát a Dunántúlon töltötte. Apja halála után nagybátyja, *Gyulaffi László* gondoskodott róla; az ő segítségével került Bécsbe, az alsó-ausztriai tartományi iskolába, majd később az erdélyi fejedelmi udvarba. Az 1565-ben alapított, Bécsben működő, császári fenntartású iskolával kapcsolatban számos irat maradt fenn, melyek jelentős része a Gyulaffi által ott töltött évekre vonatkozik. Ismert az 1573. év nyomtatott tanterve és az ugyanebben az esztendőben lezajlott vizsgálat biztosainak egyik jelentése is. Mindezekből elég pontosan rekonstruálható, hogy 1571–1574 között miként teltek a tizenöt–tizenhét éves Gyulaffi napjai az iskolában, ahol heti hat napon át folyt a tanítás, a szombati napokon a heti leckéket ismételték, azokon a napokon viszont a diákok csak latinul beszélhettek egymással.

Bella Katalin: „A magyar néphadsereg alezredeseként több vers illet, mint Petőfit, a honvédség őrnagyát” – a szerkesztői munka állami ellenőrzése és a reprezentatív irodalmi antológiák válogatási szempontjai az 1950-es években Magyarországon

A keményvonalas sztálinista politikát folytató *Révai József* főideológus, kulturális miniszter a zsdanovi mintát követve szigorúan ellenőrizte az irodalmat és irányította a kánonképződés folyamatát. Révai meggyőződése szerint a szocialista alapokból kinövő művészet eleve magasabb rendű a kapitalista alapokra épülőnél.

Az irodalmi-művészeti kánonképzés végső, egyértelmű módszere a szerkesztés. Az igazi hatalom az antológiászerkesztőé: az ő kezét nem köti az indoklás kényszere, mint az irodalomtörténészét. Az előadó két reprezentatív antológiát elemezve adott képet az 1948 és 1956 közötti időszak alapvető irodalmi korpuszának kodifikációjáról és az irodalom kényszerű ön-újradefiniálásáról. A bemu-

tatott antológiák: a „Magyar írók Rákosi Mátyásról” és a „Hét évszázad magyar versei”-nek 1951-es és 1954-es kiadása.

Dippold Péter: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 2018. évi használói elégedettség- és igényfelmérésének néhány tanulsága

A valamennyi tagkönyvtárra kiterjesztett 2018. évi felmérés kérdőíveit 2505 használó töltötte ki. Az eredmények: a teljes intézményben a használók 34%-a szórakozási és kikapcsolódási céllal, 27%-a személyes érdeklődése kielégítésre használja a könyvtárat. A Központi Könyvtárban az egyetemi könyvtári funkció dominál: 72% tanulási céllal, 4% személyes érdeklődésből látogatja a könyvtárat. A mesterszakos hallgatók 2017-ben három régió 3–3 fiókkönyvtárát vizsgálták meg, a régiók közötti, illetve az azokon belüli eltérésekre koncentrálnak. A vizsgált szempontok: a könyvtár külső megjelenése és a megközelítési lehetőségek; a belső terek felszereltsége és hangulata, az információs táblák; az IT állapota, fejlettsége, az internet kapcsolat minősége; a szolgáltatások színvonala; a gyűjtemény állapota, rendezettsége; részvétel a közösségi platformokon.

A felmérésekben a közkönyvtárak fejlődésének trendjei manifesztálódtak: fontos a könyvtárhasználat egyszerűsítése; a világháló használatának minél bővebb biztosítása; a közösségi és kényelmi funkciók minél teljesebbé tétele: a könyvtár, mint közösségi tér használata; a távoli használat és gazdag tartalmak biztosítása; az emberi tényező fontossága: erőfeszítések a minőség megtartására és fejlesztésére.

Boda Gáborné Köntös Nelli: Dokumentumleírás és a tudás, ami mögötte áll – az önreflexió szerepe a szakmai önismeret kialakításában

Képesek vagyunk-e önkritikusan értékelni saját munkánkat? Kapunk-e elegendő visszajelzést a munkánk hatékonyságáról? Az előadó ezt a választ adta az általa fölvetett kérdésekre: az önreflexió az élethosszig tartó tanulás szerves része: a szakmai önismeret és a szakmai identitás kialakításának meghatározó eleme, ezért érdemes volna a napi gyakorlatba beépíteni a reflexív tudást, az önreflexiót. Sok tudós foglalkozott a reflexivitással, néhány példa: *John Dewey* megállapítása szerint a reflexió egyben gondolkodási forma. *Donald Alan Schön* véleménye: az „igazi” reflexivitás egyben érzelmi töltetet produkál. *Barry J. Zimmerman* fölállította önszabályozó tanulás ciklikus modelljét.

Az előadó az informatikus könyvtáros alapképzési szak és a könyvtártudomány mesterszak számára a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI számú rendeletben megfogalmazott képzési célokból és szakmai kompetenciákból kiindulva áttekintette, mely ismeretek, jártasságok, készségek és képességek nélkülözhetetlenek a könyvtári gyűjtemények értéktelítő feltárásában résztvevő szakemberek önreflexiójához, szakmai önértékeléséhez.

Csik Tibor: A könyvtártudomány és a gépi információkeresés

Az előadó a könyvtártudomány történetében egészen a XVII. századig tekintett vissza: sorra vett néhány nagy elődöt, akik jelentős mértékben járultak hozzá a tudományág fejlődéséhez. *Gabriel Naudé* a könyvtáros hivatást alapozta meg, *Karl Dziathko* a tudomány szolgálatát helyezte előtérbe, *Paul Otlet* a bibliográfia és a dokumentáció tudományos elveit dolgozta ki. *Vannevar Bush* már 1945-ben megfogalmazta, hogy a könyvtári osztályozás mesterként volt miatt a bibliotékák lemaradnak az információkeresésben.

Hazánkban *Varjas Béla* nevéhez kötődik a könyvtár rendszerként való felfogása. Az ELTE könyvtárosképzésében *Horváth Tibor* képviselte az információtechnológia oktatásának, a képzésbe való szerves beépítésének az álláspontját, és arra törekedett, hogy a könyvtártudomány információtudománnyá váljon. Az új ismeretek nemcsak bővítették a meglévő tudásanyagot, hanem átforgalmazták annak szemléletét, újabb lökést adva a könyvtártudomány megújulásának.

Senkei-Kis Zoltán: A könyvtár, mint stresszforrás – hogyan oldható a könyvtári szorongás

A könyvtári szorongás az intézménnyel való találkozásakor fellépő pszichés megterhelés, amelyet a kutatások szerint kimondottan az egyetemisták éreznek a felsőoktatási könyvtárakkal kapcsolatban. Egyelőre nem ismert a témában zajló hazai kutatás, de a világban is alig végeznek ilyen típusú vizsgálatokat. Angolszász területen *Constance A. Mellon* foglalkozott elsőként a témával: ő 6000 diák bevonásával végzett kutatást. *Sharon Bostick* kvantitatív mérőeszközt, *Doris Judi van Kampen* pedig egy mérési módszertant dolgozott ki.

A könyvtári szorongást többféle hatás: emocionális gátlások és az intézmény által keltett negatív érzések váltják ki. A diákok ellenérzése alapvetően négy okra vezethető vissza: nyomasztónak érzik a

könyvtár méreteit; nem értik a gyűjtemény elrendezésének a logikáját, ezért nem tudják, mit hol találnak; nincsenek ismereteik arról, mit kell tenniük a könyvtárban, és nem biztosak abban, hogyan kell nekilátni a kutatómunkának. Mindezek miatt alkalmatlannak érzik magukat, és mivel ezt szégyellik, félnek segítséget kérni.

A szorongás oldása a könyvtárosok és oktatók közös feladata. A siker záloga a könyvtári szorongás meglétének elismerése, az információs műveltség és a könyvtárhasználat hatékony oktatása, a felhasználóbarát könyvtári környezet kialakítása, továbbá a gátlások leépítését támogató könyvtárosi attitűd.

Fodor János: 70/90 – Az archívum valósága és a múlt rekonstruálhatósága

A főcímhez két adalék: 70 éve indult az egyetemi könyvtárosképzés, és 90 éve született *Fodor András* Kossuth-díjas költő, aki a könyvtárosképzés indulásakor az első évfolyam hallgatója volt. 50 évvel később a Fodor-oeuvre jelentős szerepet játszik a hallgatók életében: a hálózati életműkiadás a képzési program részévé vált. A magyar irodalomban kevés, az övénél sokrétűbben feltárt digitalizált életmű akad: már közel 30 ezer fájl van feltöltve a hálózati kiadásba. Az „Összegyűjtött esszék” négy nyomtatott kötete például a hallgatók közreműködésével készült el.

A rendkívül szerteágazó és gazdag hálózati kiadás számos kérdést is fölvet, melyek közül a legfontosabbak: mi a fennmaradt dokumentumokban megragadható múlt és egy archívum valóságának viszonya? Növelhető-e utólag egy hetvenéves kép „felbontása”? Van-e jogunk felülbírálni egy alkotó koncepcióját, szerkesztési elveit? Pótolják-e a hiányokat a bemutatott kapcsolódások, a hozzáadott információk? Hamisításnak minősül-e az utólagos narráció, történetmondás? Milyen irányban bővítheti tudásunkat a digitális bölcsészet eszköztára? A kimondott és kimondatlan kérdésekre a válasz: a múlt NEM rekonstruálható.

Kerekes Pál: Kihangosított szövegkultúra

A könyv évszázadokon át szinte az egyetlen tudásközvetítő eszköz volt, de ez mára megváltozott: a számítástechnika megjelenésével új szövegélési lehetőségek és olvasási platformok jöttek létre. Az irodalmi alkotás létmódja ma már nem csak a hagyományos nyomtatott könyv. A kánon

változására jó példa *Bob Dylan* 2016. évi irodalmi Nobel-díja.

A textuális irodalmi műfajok mellé egyre nagyobb arányban zárkóznak föl a hangoskönyvek és a videós szövegadaptációk. A *Magyar Elektronikus Könyvtár* legnépszerűbb dokumentumai között vezető helyen állnak a hangoskönyvek. Az előadó felhívta a figyelmet a legismertebb magyar ingyenes videóantológiák kínálatára és lehetőségeire, majd bemutatott néhány új videós irodalmi műfajt: az irodalmi podcastot, a slam poetry-t és az instagram-verset, illetve az insta-sorozatot.

Németh Katalin: Szimbólumokkal szimbólumok nélkül: az autizmusbarát könyvtár

Az autizmus spektrum zavarral (ASD) küzdők száma egyre nő: ma már a népesség kb. 1% érintett! Az autizmus számos megjelenési formában létezik, de az majdnem mindenkire jellemző, hogy gondjai vannak a társas érintkezés szabályainak a betartásával.

A közintézményektől elvárható, hogy megfelelő körülményeket biztosítsanak az autizmussal élők számára is. Vannak olyan autisták, akiknek a könyvtár rendezett, csendes volta egyfajta menedéket jelent. Számos modell létezik már a könyvtárakban, amelyek mentén úgy alakítják ki, illetve szervezik át a tereket és a szolgáltatásokat, hogy azok az ASD-vel küzdők – legalábbis egy részük – számára megfelelők legyenek. Át kell gondolni a kommunikációt (mivel a szimbólumkezelés, a metakommunikáció, az irónia gondot okozhat), a társas viselkedés bizonyos szabályait (például a fizikai távolságtartást) és az autisták jelentős hányadára jellemző, eltérő szenzoros érzékenységet.

Koszttyánné Mátrai Rita: OPAC-ok nagyító alatt: hogyan keres egy gyengénlátó az online könyvtári katalógusokban?

A gyengénlátók látásteljesítménye szemüveggel korrigálva is csak 10–30% közötti; ők a képernyőnek csak egy kis részét látják, ezért számukra másként kell szervezni, elrendezni az információkat.

A közszférához tartozó intézmények – köztük a közkönyvtárak – honlapjainak akadálymentességét egyre szigorúbb törvények írják elő. 2019. szeptember 23-tól már az újonnan készülő, 2020. szeptember 23-tól pedig a régebbi honlapokat is akadálymentesen kell kialakítani, ideértve a honla-

pon lévő összes szolgáltatást, valamint a letölthető PDF és Word dokumentumokat. A jogszabály szerint a WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) 2.1 szabvány „AA” szintű teljesítési feltételeinek kell megfelelni. Az előadó a könyvtárakban honos rendszerek közül jó néhányat tesztelt egy vállalkozó szellemű gyengénlátó segítségével. Az *ALEPH*, a *Corvina*, a *MOKKA*, a *Qulto*, a *Szikla* – valamennyi alkalmazás hagy kívánnivalót maga után, egyik sem felel meg tökéletesen a kívánalmaknak.

A doktoranduszok előadásai

A második nap délutánján a jelenlévők nagy érdeklődéssel hallgatták meg a PhD képzésben részt vevő tizenegy doktorandusz előadásait, amelyeket szintén az elhangzás sorrendjében ismertetünk.

Vass Anna Johanna: Katalogizálási elvek és gyakorlat a felsőfokú könyvtárosképzés megindításának éveiben – Goriupp Alisz tanfolyami és egyetemi jegyzetei alapján

Goriupp Alisz (1894–1979) a XX. századi magyar könyvtárügy egyik kiemelkedő katalogizálási és szabványügyi szakértője volt. Ő dolgozta ki a katalogizálásnak a porosz instrukcióktól eltérő új rendszerét, melynek alapján 1924-ben kezdődött meg a feldolgozás, és az ő vezetésével készült el az első magyar katalogizálási szabvány 1952-ben. Az *Országos Könyvtárügyi Tanácsban a Katalogizálási Szakbizottságot* vezette és tagja volt a *Könyvtár-tudományi Főbizottságnak*. Az egyetemi tanszéken, továbbá a *Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete* és az *Országos Könyvtárügyi Központ* tanfolyamain bibliográfiaszerkesztést és katalogizálást tanított.

Bilicsi Erika: A Plan S irányelv várható hatása a tudományos publikálásra

Az *Európai Unió* évente 80 milliárd eurót költ kutatástámogatásra, az eredmények 80%-a mégsem nyílt hozzáféréssel jelenik meg – ezért az EU még többet kíván tenni annak érdekében, hogy minél több publikáció jelenjen meg az open access rendszerben. Ennek érdekében dolgozták ki az open access publikálási modell terjedésének elősegítését és az átmeneti periódus lerövidítését célzó, azonnali és teljes nyílt hozzáférésű közreadást előíró *Plan S* irányelvet, amely 2018. szeptember 4-én jelent meg.

A *Plan S* mind a folyóirat- és könyvkiadókra, mind a repozitórium-üzemeltetőkre vonatkozó követelményei előírják a nyílt licencek alkalmazását, a megfelelő infrastruktúra és intézményrendszer biztosítását és működtetését, a közlési díjak maximalizálását, az egységes stratégiák és eljárások kidolgozását és alkalmazását, a monitorozás és a szankcionálás bevezetését, illetve az értékelési rendszer átalakításának szükségességét.

Nemes László: A transzferek és a könyvtár szerepe a felsőoktatás és a céges szektor kapcsolatában

A felsőoktatás és a céges szektor közötti információ- és tudásáramlási folyamatok kiemelt jelentőséggel bírnak egy ország K+F+I teljesítménye szempontjából. A felsőoktatási intézmények a DIKW piramis első három szintjének (adat, információ, tudás) mindegyikében állítanak elő új terméket. Kérdés, hogy az oktatás és a kutatás mennyire képes e termékek társadalmasítására? E kérdés vizsgálata során el kell különíteni az intézmények reklám/PR tevékenységét azokról a transzferfolyamatokról, amelyek a tudásvagyon alkotó elemeiből tevődnek össze.

Az intézményi gyakorlatban többnyire a következő transzferösvények léteznek: ötletlaborok, hallgatói innovációs versenyek, kutatási együttműködések, konzultációs szolgáltatások biztosítása, publikációk, szabadalmak, egyetemi cégek létrehozása.

Simon András: Az adatgazdászat feladatai és lehetőségei integrált könyvtári rendszerek számítógépes adatbázisaiban

Az integrált könyvtári rendszerek (IKR) adatbázisai sokkal több adatot őriznek, mint amennyit a könyvtárosok a kereső és kezelő felületeken látnak. Az IKR tervezők és fejlesztők a legtöbb törlési parancs végrehajtása során a tárolt adatokat valójában nem törlik, csak elrejtik a felhasználók szeme elől. Mivel az integrált rendszerek biztonsági mentése minden esetben a teljes adatbázisra vonatkozik, a felhasználói felületen nem látható, de az adatbázis mélyén meglévő adatok hosszú éveken át megmaradhatnak, és egy szoftvercseré során végrehajtott konverzióval átkerülhetnek az egyik rendszerből a másikba. A rendszer működése során feleslegesnek bizonyult információk – amelyek csak azért maradtak meg, mert adatokat törölni mindig kockázatosabb, mint azokat megőrizni – utólag nagyon sokoldalúan felhasználhatók.

Az előadó áttekintette az egyes IKR-ek archiválási és adatmegőrzési módszereit, illetve az adatbázisokból kötelezően eltávolítandó adatokat, továbbá azokat a rejtett adathalmazokat, amelyekbe a könyvtáros csak a rendszergazda vagy az integrált rendszer szállítója, karbantartója segítségével nyerhet betekintést, majd számba vette ezen adathalmazok későbbi felhasználási módjait.

Arany Zsuzsanna: Játékos könyvtárak – könyvtári játékok. A játékosítás módszerének alkalmazása könyvtári környezetben

A könyvtárak egyre távolabb kerülnek a hagyományos szerepüktől, egész funkciórendszerük átalakul. Mindinkább meghatározók az ún. közösségítő-funkciók, a digitális írástudás és az információs műveltség fejlesztését célzó könyvtári foglalkozások, a kulturális rendezvények szervezése. Egyre fontosabbá válik a személyes elköteleződés növelése, a potenciális új olvasók megszólítása, illetve a könyvtári képzések hatékonyságának növelése.

Az új módszerek között szerepel a játékosítás (gamifikáció), amelynek kulcsmechanizmusai közé tartozik a célok megfogalmazása, a motiváció, az újtjelzők kitűzése, az előrehaladás megerősítése, az optimális terhelés, a játékon belüli kihívások, az ideális jutalomrendszer és a ranglisták összeállítása. Az előadó a jó gyakorlatok és személyes tapasztalatai alapján mutatta be a játékosítás gyakorlati alkalmazásának módját és lehetőségeit.

Winkler Bea: Képzelt riport egy chatbot építéséről

A XXI. században a mindennapi közbeszéd részévé váltak az olyan fogalmak, mint a hálózatok, a gépi tanulás és a mesterséges intelligencia. A könyvtárak beköltöztek az online térbe, funkciójuk és az általuk nyújtott szolgáltatások egy részét pedig áttemelték oda. A gyorsan elérhető információk szolgáltatása terén, a sokszereplőssé vált piacon azonban a könyvtárak jelentős hátrányba kerültek.

A mesterséges intelligencia hétköznapi feladatokban való részvétele folyamatosan növekszik, ezért ezen a területen a könyvtáraknak is meg kell találniuk a szolgáltatásaikat segítő lehetőségeket. A napjainkban fellángoló chatbot technológia könyvtári alkalmazása lehet az egyik ilyen módszer. Az előadó az egyetemi könyvtárakban a szakdolgozat-íráshoz kapcsolódó, évente ismétlődő kérdésekre adandó válaszadás megoldási lehetőségeit keresi a chatbot technológia integrálása segítségével.

Kovácsné Koreny Ágnes: Okoskönyvtárakkal az okosközösségekért

Az „okosváros” fogalma olyan intézkedések, fejlesztések gyűjtőfogalmává vált, amelyek a városi életkörülményeknek, illetve az ott élők közérzetének, életminőségének javítását célozzák meg. A programok egyik stratégiai kulcsterülete az „okoséletvitel”: a városok élhetőségének, az életkörülményeknek, az életminőségnek a javítása.

A célok elérésének fő területei közül a közkönyvtárak közvetlenül az okostársadalom és az okoséletvitel témaköréhez tudnak kapcsolódni, de az okoskörnyezet és az okoskormányzás céljait és fejlesztési terveit is képesek támogatni. Az okostársadalom megteremtésének indikátorai: az oktatás és a képzés, valamint a kreativitás és a befogadás hangsúlyosan jelennek meg a közkönyvtárak stratégiai terveiben, és jelen vannak mindennapi tevékenységükben. A minőségi élet, az egyéni és közösségi jóllét megteremtését fenntartható és biztonságos épületeikkel, szolgáltatásaikkal, gazdag kulturális programkínálatukkal tudják segíteni.

Zsömle Viktor: A XXI. század könyvtára – a smart library

1999-ben *Kevin Ashton* használta elsőként az *Internet of Things* (tárgyak internete – IoT) fogalmát egy korszakalkotó előadásában. Az IoT egymáshoz kapcsolódó intelligens eszközeit ma már egyre szélesebb körben alkalmazzák. Ide tartoznak az okosvárosokban (smart city) alkalmazott technológiák, az okosotthonok (smart home), az okosgyárak (smart factory), az okos eszközöket az oktatásba integráló egyetemek (smart campus), illetve az okoskönyvtárak (smart library). Ez utóbbiak közül egyre többen élnek a napi rutinfeladatok kiváltásával a széles körű automatizálás révén (pl. RFID technológiára épülő önkiszolgáló kölcsönzés).

Az előadó bemutatta a Dániában, a *Technical University of Denmark* könyvtárában (DTU Library) megvalósult smart library koncepciót.

Ráczné Radó Rita: Digitalizálási munkafolyamatok hatása a könyvtári szervezetfejlesztésre – körkép Európa nemzeti könyvtáraiban

A könyvtári innovációval foglalkozó irodalom legnagyobb része a könyvtárak új szolgáltatásairól, projektjeiről vagy rendszereiről számol be, de kevés figyelmet fordít arra, az adott intézmény számára a felsoroltak megvalósítása milyen kihívásokat jelent. Kevesen foglalkoznak a digitalizálás és a könyvtári innováció során óhatatlanul felmerülő

szervezeti változásokkal, illetve azzal, hogy ezek a fejlesztések miként befolyásolják a könyvtári szervezet feladatrendszerét és struktúráját.

Az előadó számos európai nemzeti könyvtár példáján vizsgálta, milyen szervezetfejlesztési válaszokat adtak az intézmények a digitalizálás előtérbe kerülése, a digitális dokumentumok egyre nagyobb számú megjelenése és a digitalizálási munkafolyamatok integrálása során felmerülő kihívásokra.

Nagy Andor: Személyes digitális hagyatékok könyvtári gondozása

A személyes emlékek mind nagyobb hányada válik digitális tartalommal (pl. levelezések, fényképek), amelyek megőrzésére egyre nő az igény. A feladat nehéz, mert jelenleg nincs hosszú évtizedekig működő adattároló eszköz. Eljöhét az az idő, amikor valamennyi információ virtuális módon tárolódik, és ez magával hozhatja a „digitális sötét kort” – azokhoz a korszakokhoz hasonlóan, amelyekről nagyon kevés tárgyi emlék maradt ránk.

A könyvtárak számára adott a lehetőség azon törekvések aktív szereplőivé válni, amelyek célja megakadályozni, hogy a XXI. század „információs feketelyukká” váljon. A weben számos, évek óta üzemelő digitális hagyatékezelő szolgáltatás működik, és ez komoly használati igényt jelez. Az előadó bemutatta e szolgáltatások működési modelljeit, és felvázolt egy lehetséges módot arra, a könyvtárak miként vállalhatnák szerepet a személyes digitális hagyatékok gondozásában.

Szűts Etele: Magyarország és a Holland Királyság digitalizálási stratégiájának összehasonlítása

Az EU tagállamai nem egységes stratégiák mentén végzik kulturális örökségük digitalizálását, melyre vonatkozóan az *Európai Bizottság* (EB) mindössze egy ajánlást adott ki: „a kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetőségéről, valamint a digitális megőrzésről (2011/711/EU)” címmel. Az EB és a tagállamok kiemelten támogatják a páneurópai archívum, az *Europeana* aggregációs tevékenységét, melynek során csak akkreditált, megbízható aggregátoroktól fogad be kulturális örökségi elemeket. Jelenleg 20 ország – köztük Magyarország – 32 szervezete rendelkezik hivatalos tanúsítvánnyal.

Hazánkban az érintett közgyűjteményi és egyéb szakmai szervezetek bevonásával az EMMI kidolgozta a 2017–2025 évekre a *Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiát* (KDS). Az előadó a KDS-ben

meghatározott hazai aggregációs modellt vetette össze a holland módszertannal. A KDS ütemterve szerint megkezdődött a nemzeti szintű webaratási szolgáltatás kiépítése, amely szolgáltatást a Holland Királyságban már jóval korábban kialakítottak.

A képzéstörténeti kiállítás megnyitója
Selmeczi Tamás és Fodor János felvételei

70 éves képzés – ünnepi fogadás
Selmeczi Tamás és Fodor János felvételei

Beérkezett: 2020. 01. 15-én.

Tószegi Zsuzsanna
c. egyetemi docens, ELTE BTK,
tudományos újságíró.